

KETTU

Käyttätymistieteellinen ennakointi
ja tieto tulevaisuuden hallinnossa

2/2024

Hyvät väestösuhteet- hanke: päättäjätilaisuuksien arviointiraportti

Hyvien väestösuhteiden edistämisen pilottihankkeen ja nyt sen käynnissä olevan jatkohankkeen (Hyvät väestösuhteet -hanke) myötä ympäri Suomea järjestetyissä tilaisuuksissa on kehitetty monialaista yhteistyötä ja menetelmiä, joilla edistetään eri väestöryhmiin kuuluvien ihmisten välisiä suhteita ja yhteiskunnallista osallisuutta Suomessa. Hankkeen myötä on kehitetty kaksi työkalua: 1) tiedonkeruumenetelmät väestösuhteiden tilasta paikallistasolla ja niiden pohjalta järjestettävät päättäjätilaisuudet sekä 2) alueelliset toimintasuunnitelmat rasismien torjumiseksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi. Tässä raportissa kuvataan tiedonkeruun ja erityisesti päättäjätilaisuuksien vaikuttavuutta. Tiedonkeruutilaisuuksissa on kerätty eri väestöryhmiin kuuluvien kokemuksia väestösuhteista omankielisesti heidän kotipaikkakunnallaan. Päättäjätilaisuuksissa taas on tuotu yhteen päättäjiä ja kansalaisyhteiskuntaa keskustelemaan näistä kokemuksista ja työstämään konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Näissä tilaisuuksissa käytettiin SenseMaker -kyselymenetelmää palautteen keräämiseen. Kyselyn tulokset osoittavat, että tilaisuudet tuottivat myönteisiä muutoksia osallistujien asenteissa ja toiminta-aikeissa. Näitä muutoksia kuvattiin lisääntyneenä tietoisuutena, yhteisöllisyytenä ja konkreettisina jatkotoimenpiteinä eri väestöryhmien välisen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Oheisessa valtioneuvoston kanslian Kettutiimin (Käyttätymistieteellinen ennakointi ja tieto tulevaisuuden hallinnossa) tuottamassa raportissa tuodaan esille myös ihmiskeskeisten menetelmien ja yhteisen keskustelun merkitys luottamuksen ja hyvien väestösuhteiden edistämisessä.

Sisältö

1	Päätäjätilaisuuksiin osallistujat ja osallistujien kokemukset	3
1.1	Päätäjätilaisuuksien sisältö ja osallistujat.....	4
1.2	Kuinka tilaisuudet koettiin eri osallistujaryhmissä?.....	8
2	Päätäjätilaisuuksien vaikutus ajatteluun ja aikomuksiin	10
3	Yhteenveto	14

1 Päätäjätilaisuuksiin osallistujat ja osallistujien kokemukset

Hyvät väestösuhteet ja tasa-arvo ovat keskeisiä kotoutumisen kannalta. Vuonna 2023 työ- ja elinkeinoministeriö myönsi rahoituksen Hyvät väestösuhteet -hankkeelle. Hanketta hallinnoi Uudenmaan ELY-keskus. Tämä hanke seuraa oikeusministeriön tukemaa "Hyvien väestösuhteiden edistämisen pilottihanketta" (18.10.2021-30.6.2023), joka tuki "Yhdenvertainen Suomi" -ohjelman toimeenpanoa. Pilottihankkeeseen sisältyi tiedonkeruutilaisuuksia eri väestöryhmien parissa ympäri Suomea, sekä tiedonkeruutilaisuuksien tuotoksia esittelevät jatkotilaisuudet (jäljempänä päätäjätilaisuudet), joihin kutsuttiin laajemmin kaupunkien ja kuntien päättäjiä, toimihenkilöitä, järjestöjen edustajia ja kansalaisia.

Pilottihankkeen päätäjätilaisuudet keskittyivät hankkeen jatkotoimiin ja keskeisiin haavaintoihin osallisuuden, asenteiden, turvallisuuden tunteen ja vuorovaikutuksen näkökulmasta. Tilaisuuksissa päättäjät ja asukkaat pyrkivät ymmärtämään paremmin eri ryhmien (pääosin maahanmuuttajien) tiedonkeruutilaisuuksista aiemmin kerättyä tietoa, ja sen avulla edistämään eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta. Tilaisuudet järjestettiin seuraavilla paikkakunnilla: Helsinki, Tampere, Vaasa, Kokkola, Jyväskylä, Kouvola, Oulu, Raahel, Kalajoki, Nivala, Haapavesi, Kajaani, Suomussalmi, Joensuu, Mikkeli, Lieksa, Kuopio, Rovaniemi, Kemi, Turku, Pori.

Hyvät väestösuhteet -hankkeen päämääränä on vahvistaa hyvien väestösuhteiden edistämistä osana kotoutumista edistävää työtä valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Hankkeessa korostetaan rasisminvastaista työtä, joka on olennainen osa hyvien väestösuhteiden kehittämistä.

Valtioneuvoston kanslian Kettu-tiimi (Käyttätymistieteellinen ennakointi ja tieto tulevaisuuden hallinnossa) keräsi kyselyaineistoa päättäjätilaisuuksiin osallistuneiden kokemuksista. Yhteensä 133 tilaisuuksiin osallistunutta täytti palautekyselyn, jossa pyydettiin kuvailemaan tilaisuutta niin määrällisillä kuin laadullisillakin kysymyksillä. Käytössä oli SenseMaker, laadullisen ja määrällisen aineiston yhdistävä digitaalinen ja etnografinen kyselymenetelmä (<https://thecynefin.co/sensemaker/>). Esittelemme seuraavaksi yhteenvedon näistä tuloksista, jotka ovat samalla osa pilottihankkeen päättäjätilaisuuksien vaikuttavuuden arviointia.

1.1 Päättäjätilaisuuksien sisältö ja osallistujat

Päättäjätilaisuuksien osallistujia olivat kunnan ja kaupungin johtavissa asemissa olevat, eri toimialojen johtajat, viranomaiset (kaupunki, Hyvinvointialue ja poliisi), järjestöjen edustajat, kansalaiset eri väestöryhmistä ja ELY-keskus. Vastaajien äidinkieli oli 80%:lla suomi, muita yleisimpiä kieliryhmiä olivat venäjä, somali ja arabia. Vastaajista 90% oli asunut Suomessa vähintään kolme vuotta ja 85% heistä koki vahvasti olevansa osa suomalaista yhteiskuntaa. Keskeinen tavoite oli kertoa päättäjille ja kansalaisille väestösuhteiden tilasta ja osallisuuden kokemuksen toteutumisesta paikallisella tasolla.

Tiedonkeruutilaisuuksien tuotoksia käsiteltiin tilaisuuksien alussa, hyvät väestösuhteet -mallin mukaisesti. Tilaisuuksissa päättäjät ja kansalaiset pyrkivät ymmärtämään paremmin maahanmuuttajien keskustelutilaisuuksista aiemmin kerättyä tietoa, ja sen avulla edistämään eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta. Keskusteluja ja toimenpide-ehtotuksia rakennettiin useista eri teemoista, jotka koskettivat maahanmuuttajien kokemuksia ja asemia suomalaisessa yhteiskunnassa. **Osallisuus** oli yksi näistä teemoista, jossa tarkasteltiin yksilön osallisuuden eri ulottuvuuksia: henkilökohtaista elämää, ympäröivää yhteisöä ja yhteiskuntaa kokonaisuudessaan. Toisena teemana nostettiin esille **asenteet ja ennakkoluulot**, jolloin tilaisuudet tarjosivat tilaisuuden pohtia, millaisia luottamuksen tai epäluottamuksen kokemuksia maahanmuuttajat ovat kohdanneet, ja mitä ennakkoluuloja he ovat havainneet ympärillään. **Turvallisuuden**

tunne oli myös keskeinen teema, jossa käytiin läpi maahanmuuttajien kokemuksia erilaisista turvallisuuteen liittyvistä tekijöistä. Keskusteluissa nousi esille muun muassa syrjinnän kokemuksia eri elämänalueilla ja kysymyksiä siitä, tunnetaanko heidän oikeutensa ja hyväksytäänkö heidät sellaisenaan. **Vuorovaikutus** eri väestöryhmien välillä oli neljäs keskeinen teema. Tässä kontekstissa pohdittiin maahanmuuttajien suhteita muihin väestöryhmiin, heidän toiveitaan asuinalueen asukkaiden koostumuksen suhteen, sekä heidän kokemuksiaan ystävyyssuhteista ja harrastuksista eri väestöryhmien kesken.

Tilaisuuden rakenne oli seuraavanlainen:

- 1) Hankkeen esittely, mitä ovat hyvät väestösuhteet,
- 2) Tiedonkeruun tulokset, mitkä teemat/haasteet kunnan/kaupungin alueella nousevat esille.
- 3) Fasilitoitu keskustelu. Keskustelussa jakauduttiin pienryhmiin ja käytettiin Kettu-tiimin suunnittelemaa ja Cynefin-mallin mukaista menetelmää nimeltä ”Mitä lisää, mitä vähemmän”. Menetelmässä hyödynnettiin kortteja, joihin oli koottu tiedonkeruussa kertyneitä kokemuksia. Kortit jaettiin kategorioihin sen mukaan, mitä ilmiöitä kunnassa haluttiin nähdä enemmän ja mitä vähemmän. Tämän jälkeen kartoitettiin mahdollisia toimenpiteitä, joilla saataisiin lisättyä toivottuja kokemuksia, arvioiden samalla toimenpiteiden tehokkuutta ja toteutettavuutta. Työskentelyn lopuksi kokoonnuttiin jälleen yhteen ja äänestettiin osallistujien kesken siitä, mitä tavoitetta lähdetään viemään eteenpäin.

Tilaisuuden lopussa osallistujia pyydettiin täyttämään verkossa oleva palautekysely. Kyselyssä pyydettiin muun muassa kertomaan muutamalla lauseella, miten vastaaja kuvailisi päättäjätilaisuutta hyvälle ystävälle tai kollegalle. Tähän kysymykseen kaikki vastaajat kirjoittivat muutamalla lauseella omat ajatuksensa. Kysymykseen oli mahdollista vastata eri kielillä ja kysymys oli käännetty etukäteen kieliryhmiä ajatellen. Käytännössä vastauksia kertyi kuitenkin vain suomeksi. Jatkossa voisi harkita koko kyselyn tekemistä myös muutamalle suurimmalle kieliryhmälle erikseen. Alla otteita muutamista vastauksista:

*”Todella tärkeää asiaa ja kannattaa tutustua tutkimustuloksiin. Elämä ei näyt-
täydy (kaupungissa) samalta maahanmuuttajille kuin kantasuomalaisille ja eri
ryhmien välillä on eroja.”*

”Olin mukana todella hienossa tapahtumassa, jossa keskusteltiin siitä, miten meidän kaikkien olisi parempi elää yhdessä (kaupungissa) ja tutustua toisiimme. Ideoimme yhdessä, miten tämä toteutuisi.”

”Minusta tapahtuma oli ensimmäinen vaikuttava tapaaminen, joka ikinä osallistuin, että asukkaat ja päättäjät istuvat alas kartoittamaan tilasta.”

”Olin vaikuttunut siitä, että päättäjät tuntuivat oikeasti haluavan tehdä muutoksia.”

”Tilaisuudessa oli avoin ja turvallinen ilmapiiri. Kokonaisuuden hahmottaminen oli aika vaativaa. Tilaisuuden edetessä asiat alkoivat loksahdella paikoilleen. Ryhmätyöskentelyn koosteesta tuli looginen polku, jota kulkien saatamme saada aikaan käytännössä konkreettisia tuloksia.”

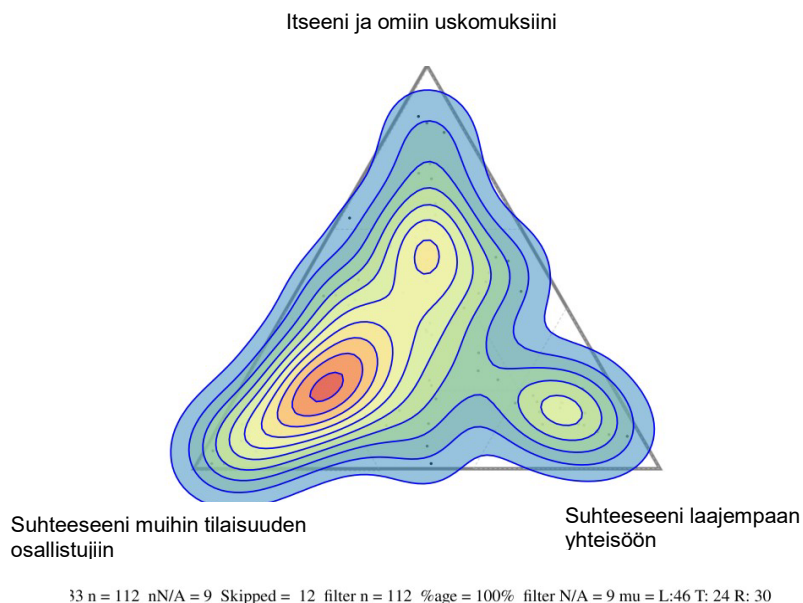
”Jos tarkoitus on saada muutosta, niin aidosti saada nimeä paperille siitä ketkä aikovat tehdä ja mitä. Lisäksi enemmän kuntalaisia paikalle.”

”Erittäin hyvä alusta 'rohkeille' puheille. Ongelmakohtista puhuminen tärkeää. Yleensä tämän tyyppisissä tilaisuuksissa puhutaan pinnallisesti ongelmista eikä tuoda esiin tärkeitä kohtia. Tässä tullut esiin paljon ongelmakohtia sekä työpajassa ajateltu toimenpiteitä.”

Osallistujilta kysyttiin myös, mihin he kokivat tilaisuuden vaikuttaneen: 1) omiin mielteisiin ja uskomuksiin, 2) vuorovaikutukseen itse tilaisuudessa tai 3) laajemmin yhteisössä. Tällä kysymyksellä pyrittiin paremmin hahmottamaan, miten tiedonsaanti ja yhteinen työskentely voisivat vaikuttaa paitsi omaan ajatteluun, myös vuorovaikutukseen muiden kanssa, sekä tilaisuuksissa että niiden ulkopuolella. Tätä kuvataan alla olevassa kuviossa (kuvio 1.) kolmikulmiolla, johon voi asemoida oman vastauksensa sen mukaan, miten koee sen asettuvan vaihtoehtojen kenttään. Tuloksista näkyy hyvin yhteisöllinen painotus, erityisesti kokemus yhteisestä työskentelystä itse tilaisuudessa. Alla olevassa lämpökartassa punaisella ja oranssilla olevat alueet kuvaavat vastauksien painottumista kolmen eri vaihtoehdon kentässä.

Kuvio 1. Tilaisuuden vaikutukset itseen ja yhteisöön.

Tilaisuuteen osallistumisella oli vaikutusta...

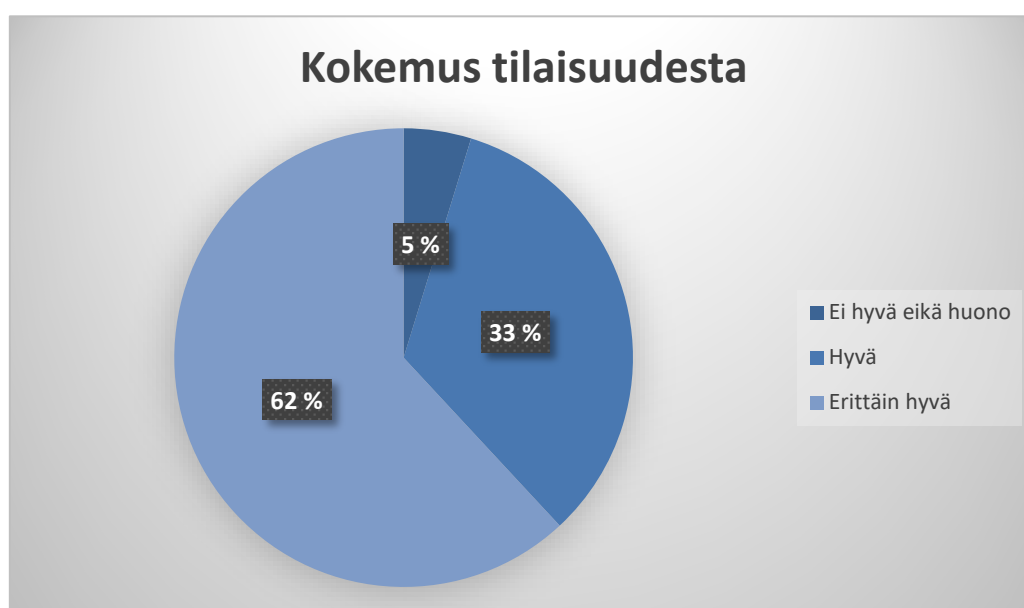
Alla oleva sanapilvi (kuvio 2.) tuo esille millaisia sanoja tilaisuudesta käytettiin, kun pyydettiin kuvailemaan tilaisuutta kolmella sanalla. Eniten mainintoja ovat saaneet: *mielenkiintoinen, positiivinen, innostava, hyvä, ratkaisukeskeinen ja osallisuus.*

Kuvio 2. Millä kolmella sanalla kuvailisit tilaisuutta.

Lisäksi pyydettiin arvioimaan kokemusta tilaisuudesta (kuvio 3.) asteikolla *erittäin hyvä, hyvä, ei hyvä eikä huono, huono, erittäin huono*. Kuten alla olevasta jakaumasta voidaan havaita, yleinen arvio omasta kokemuksesta oli 95% osallistujista hyvä tai erittäin hyvä.

Kuvio 3. Miten arvioisit kokemustasi tilaisuudesta.

1.2 Kuinka tilaisuudet koettiin eri osallistujaryhmissä?

Kun tarkastellaan eri osallistujaryhmiä, voidaan havaita muutamia yleisiä suuntaviivoja, sekä muutamia eroavaisuuksia. Yleisesti toivottiin, että tilaisuus tavoittaisi suuremman osan kuntalaisia.

Kunnan asukkaat: Osallistujat kokivat tilaisuudet hyödyllisinä ja positiivisinä. Vastauksissa korostui uusien näkökulmien tarjoaminen ja monipuolinen osallisuus. Yksi vastaaja kiteytti tunnelman: "*Oli hyvä tilaisuus ja toivon, että mitä ehdotimme toteutetaan.*"

Kehityskohteiksi nousivat päättäjien läsnäolon lisääminen ja tekniset parannukset, kuten mikrofonien toimivuus.

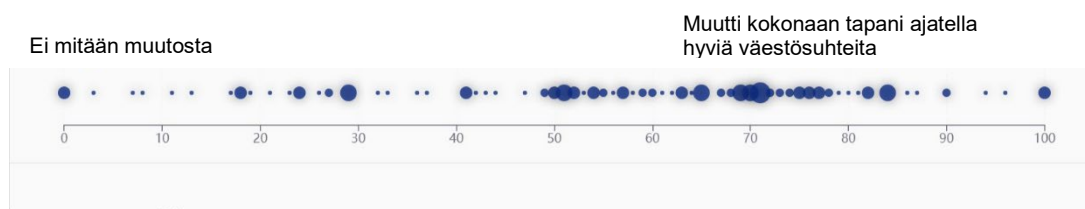
Kunnan luottamushenkilöt: Vastajaat kokivat tilaisuuden pääosin mielenkiintoiseksi ja informatiiviseksi. Tilaisuuden sisältö, avoin ilmapiiri ja yhteishenki mainittiin usein hyvinä puolina. Kolme sanaa, jotka usein kuvasivat tapahtumaa, olivat "*mielenkiintoinen*", "*informatiivinen*" ja "*positiivinen*". Eräs vastaaja kiteytti tilaisuuden antia sanoessaan: "*Tilaisuus oli mielenkiintoinen. Sain paljon uutta tietoa.*" Tulevissa tapahtumissa toivottiin lisää aikaa keskustelulle ja laajempaa osanottoa eri tahojen edustajilta.

Kunnan tai kunnassa toimivan järjestön työntekijät: Vastajaat kokivat tilaisuuden hyvin positiivisesti, arvostaen sen avointa ja osallistavaa luonnetta. Tilaisuuden koettiin edistäneen ratkaisukeskeistä ajattelua ja yhteistyötä eri organisaatioiden välillä. Vastajaat kiittivät erityisesti ryhmätyöskentelyä ja vuoropuhelua. Palautekyselyssä esille nousi myös kehitysehdotuksia: moni toivoi lisää osallistujia ja varhaisempaa tiedottamista tulevista tapahtumista. Yksi osallistuja tiivisti tilaisuuden tunnelman näin: "*Aktiivinen, osallistuva, konkreettinen... Oli todella hieno ilta!*"

Muut: Muista ryhmistä (esim. hyvinvointialueet, valtio, poliisi) tulevat vastaajat kokivat tilaisuuden monipuolisena, vuorovaikutteisena ja innostavana. Keskustelun tärkeyttä korostettiin. Vastauksista kävi ilmi, että tapahtumassa oli positiivinen ilmapiiri, joka kannusti osallistujia avoimeen ja rakentavaan keskusteluun; kuten yksi vastaaja tiivisti: "*Hyödyllinen, tärkeä ja hauska tapahtuma.*" Parannusehdotuksia saatiin erityisesti ryhmätyömenetelmiin ja tiedonvaihtoon liittyen. "*Ryhmätyömenetelmä oli vaativa*", totesi yksi vastaaja, viitaten seuraavien tilaisuuksien kehittämiskohteisiin. Vastauksista käy ilmi, että tapahtuma on tuonut ymmärrystä kotoutumisen monimutkaisuudesta ja aktivoi osallistumaan. Ennen kaikkea halu rakentaa kestävä tulevaisuus nousi esiin tapahtuman aiheuttamana muutoksena itsessä. "*Sain uskoa, että on ihmisiä joiden tahtotilana on kohdata, keskustella ja edistää hyvinvointia monella tavoin.*"

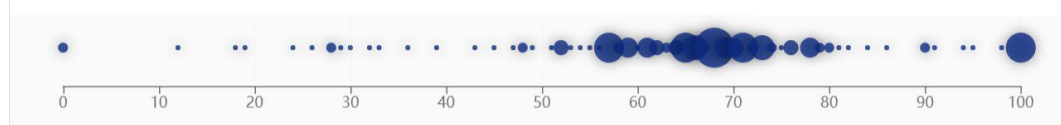
Kuvio 5. Muutos ajattelussa väestösuhteisiin liittyen.

Onko tilaisuuteen osallistuminen muuttanut sitä, mitä ajattelet hyvistä väestösuhteista omassa kunnassasi?

Kuvio 6. Muutos toiminta-aikomuksissa.

Onko tilaisuuteen osallistuminen muuttanut sitä, mitä aiot tehdä/miten aiot toimia omassa kunnassasi?

Alla muutamia otteita toiminta-aikomuksista, joita vastaajat olivat kirjanneet:

”Saada uusia työnantajia mukaan tarjoamaan (kesätyö)paikkoja maahanmuuttajataustaisille nuorille.”

”Haluaisin osallistua saman tyyppisiin tapahtumiin ja ratkaista ongelmia.”

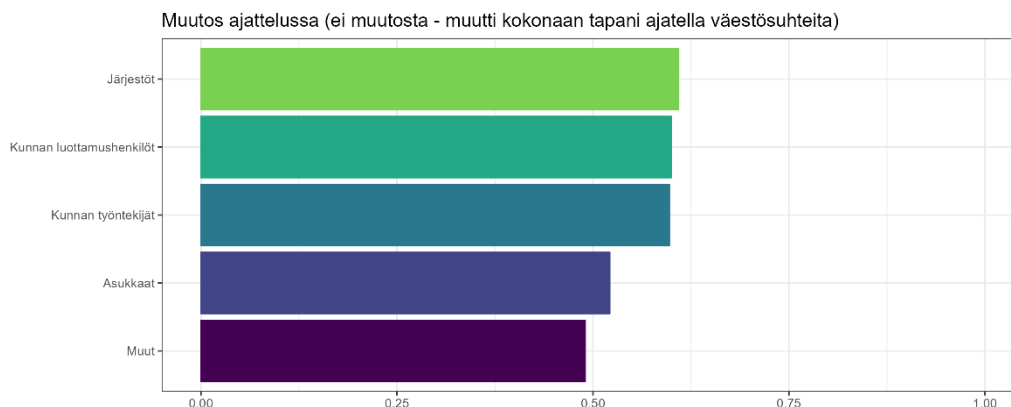
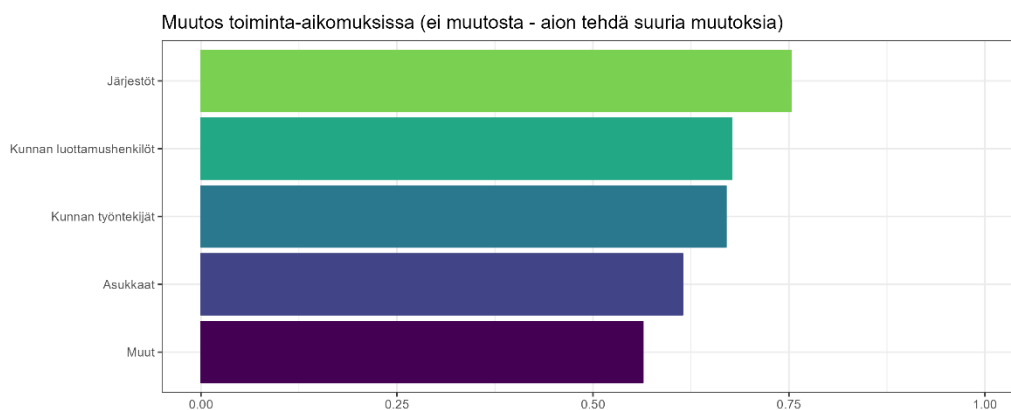
”Haluaisin auttaa enemmän ihmisiä, jotka ovat samassa tilanteessa.”

”Otan huomioon omassa työssäni tilaisuudessa kuulemaani.”

”Osallistumista monikulttuurisiin tapahtumiin, aktiivista vuorovaikutusta eri yhteisöjen kanssa tai ehdottaa kaupungille konkreettisia toimenpiteitä, joilla voidaan edistää yhteisöjen välistä ymmärrystä.”

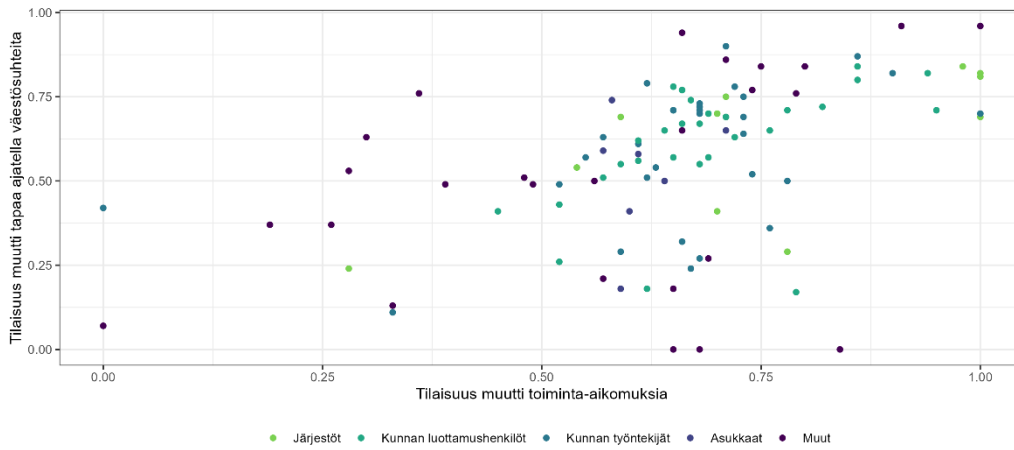
”Kirjoittaa artikkelin aiheesta.”

Alla olevista pylväsdiagrammeista (kuvio 7a ja b) voidaan päätellä, ettei tässä ollut eri osallistujaryhmissä juurikaan eroa. Järjestöjen edustajilla tuntui olevan hieman enemmän muutosta toiminta-aikomuksissa kuin muilla ryhmillä (kuvio 7b).

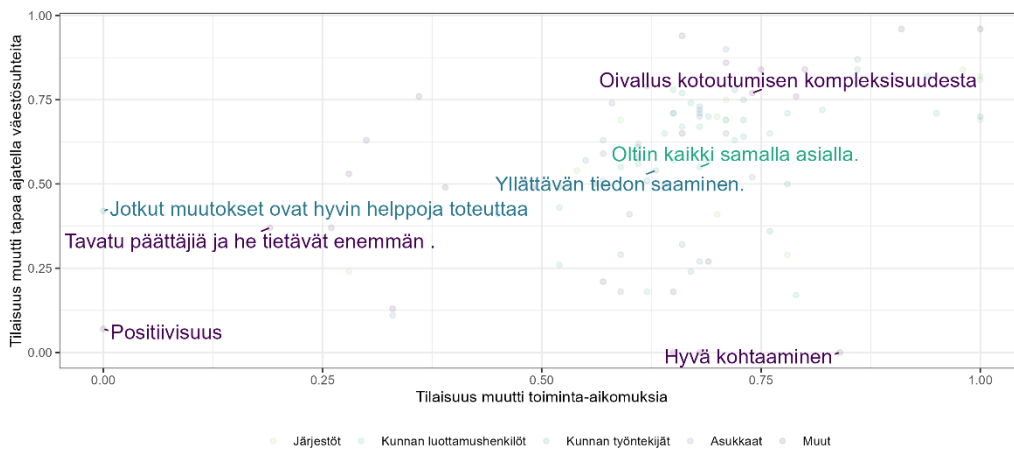
Kuvio 7 a. Muutos ajattelutavassa eri vastaajaryhmissä.**Kuvio 7 b.** Muutos toiminta-aikomuksissa eri vastaajaryhmissä.

Lisäksi voidaan todeta, että pistediagrammien (kuvio 8a ja 8b) korrelaatiot viittaavat siihen, että muutokset ajattelutavassa ovat yhteydessä toiminta-aikomuksiin. Ottaen huomioon aineiston koon tämä vaatisi tarkempaa tutkimusta laajemmalla aineistolla, mutta tarjoaa kiinnostavan lähtökohdan mahdollisten vaikutusten selvittämiselle.

Kuvio 8 a. Muutokset ajattelutavoissa ja toiminta-aikeissa

Kuvio 8 b. Muutokset ajattelutavoissa ja toiminta-aikeissa: oivalluksia osallistujilta.

3 Yhteenvedo

Hyvien väestösuhteiden edistämisen pilottihankkeessa ja kahdessa sen jatkohankkeen päättäjätilaisuudessa tuotiin esille ensimmäistä kertaa systemaattisesti paikallistasolla kerättyä tietoa väestösuhteiden tilasta ja hyödynnettiin ihmiskeskeisiä, yhteistyötä painottavia työmenetelmiä. Päättäjätilaisuuksissa osallistujien kokemuksia ja näkemyksiä kerättiin SenseMaker-kyselyllä, mikä mahdollistaa laajemman arvioinnin ja kohdennettujen toimenpiteiden suunnittelun. Kyselyn tulokset viittaavat siihen, että päättäjätilaisuudet ovat myötävaikuttaneet positiivisesti osallistujien asenteisiin ja toiminta-aikomuksiin, edistäen ymmärrystä ja yhteenkuuluvuutta. Pilottihankkeen ja sen jatkohankkeen menestys vaikuttaa perustuvan vuoropuheluun, yhteistyöhön ja innovatiivisiin lähestymistapoihin, jotka ovat keskeisiä tekijöitä hyvien väestösuhteiden kehittämisessä ja ylläpitämisessä.

Vastaajien mukaan tilaisuudet olivat hyödyllisiä ja positiivisia, sekä tarjosivat uusia näkökulmia ja edistivät osallisuutta. Kehityskohteiksi nousivat päättäjien läsnäolon lisääminen, laajempi kuntalaisten osallistuminen ja tekniset parannukset. Vastaajat korostivat tapahtumien merkitystä yhteisöllisyydelle ja yhteisen ymmärryksen luomiselle. Tämä viestii siitä, että eri ryhmillä on yhteinen halu edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja yhdenvertaisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Erityisen voimakkaasti tämä näkyi järjestöjen edustajien palautteessa, jossa korostettiin tapahtuman merkitystä yhteisöllisyyden ja verkostoitumisen näkökulmasta. Keskustelu, tiedon jakaminen, aktiivinen osallistuminen ja konkreettisten toimien suunnittelu olivat suunniteltujen jatkotoimenpiteiden toistuvia teemoja.

Hyvät väestösuhteet -hankkeessa tämä tiedonkeruu- ja päättäjätilaisuustyökalu mallinetaan ja viedään verkkoon (yhdenvertaisuus.fi -sivuille) niin, että se on kuntien ja järjestöjen käytettävissä heti vuoden 2025 alusta.